

Wetenschapsfilosofie voor geesteswetenschappen

Denken over geschiedenis

Wetenschapsfilosofie voor geesteswetenschappen

Overzicht

- Feiten en hun samenhang
- Hempel: wetmatigheden
- Hegel en Marx: dialectiek
- Collingwood: gebeurtenissen en handelingen
- White: genres van geschiedschrijving

Feiten

- Wat gebeurde er in het jaar 1218?
  - De kruisvaarders, die besloten hebben Egypte aan te vallen, komen aan bij Damietta.
  - De Mongolen onder Dzejngis Khan voltooiën de verovering van Kara-Kitan.
  - In de bul *In generali concilio* roept paus Honorius III op tot maatregelen tegen de joden.
  - Trần Thái Tông, de latere keizer van Vietnam, wordt geboren.

Meer dan feiten alleen

- Geven deze feiten inzicht in de geschiedenis? Nee. Misschien meer **kennis**, maar niet meer **inzicht**.
- Alle denkers deze week willen ons duidelijk maken hoe het inzicht dat historici ons geven **meer** is **dan** enkel **een lijst van feiten**.
- Allemaal hebben ze een idee over hoe we de **samenhang** tussen die feiten moeten zien.

Samenhang tussen de feiten

- **Hempel:** causale samenhang door middel van wetmatigheden.
- **Hegel & Marx:** logische samenhang door middel van dialectiek.
- **Collingwood:** logische samenhang van handelingen en de redenen voor die handelingen.
- **White:** narratieve samenhang door middel van een veelheid aan vertelstructuren.

C.G. Hempel

1905-1997

Carl G. Hempel's General-Law Explanatory Model

⌘ In 1942, Carl Hempel, Professor of Princeton University, published an article in Journal of Philosophy entitled ***"The Function of General Law in History"***. The primary objective of the article is to reinstate the Vienna-Circle's advocacy of ***"the methodological unity of empirical science."*** (Hempel, 1965/1942, P. 243)

FUNCTION OF GENERAL LAWS IN HISTORY 35

vestigation might lead us. It is, however, pertinent to say that much more in the way of positive results has already been attained than is indicated anywhere in this article.

JOHN DEWEY.

COLUMBIA UNIVERSITY.

THE FUNCTION OF GENERAL LAWS IN HISTORY

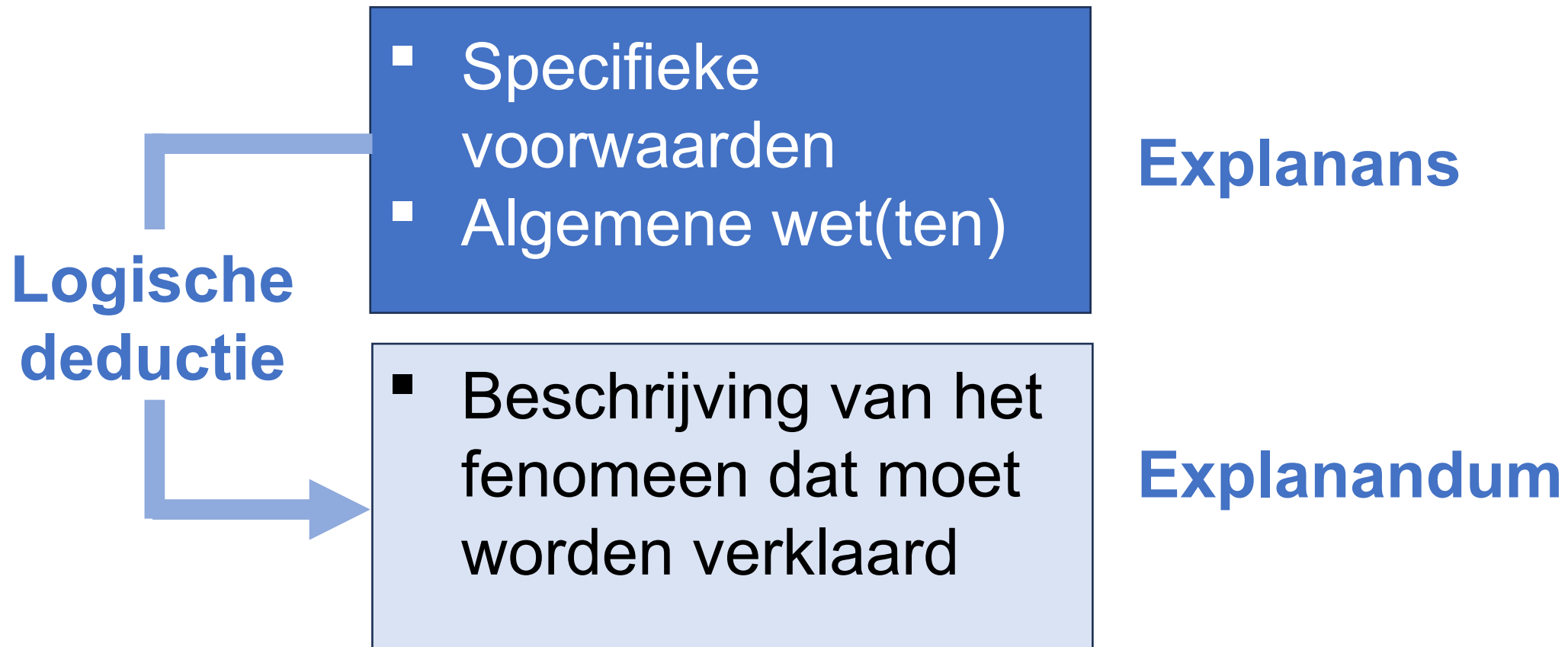
1. It is a rather widely held opinion that history, in contradistinction to the so-called physical sciences, is concerned with the description of particular events of the past rather than with the search for general laws which might govern those events. As a characterization of the type of problem in which some historians are mainly interested, this view probably can not be denied; as a statement of the theoretical function of general laws in scientific historical research, it is certainly unacceptable. The following considerations are an attempt to substantiate this point by showing in some detail that general laws have quite analogous functions in history and in the natural sciences, that they form an indispensable instrument of historical research, and that they even constitute the common basis of various procedures which are often considered as characteristic of the social in contradistinction to the natural sciences.

By a general law, we shall here understand a statement of universal conditional form which is capable of being confirmed or disconfirmed by suitable empirical findings. The term "law" suggests the idea that the statement in question is actually well confirmed by the relevant evidence available; as this qualification is, in many cases, irrelevant for our purpose, we shall frequently use the term "hypothesis of universal form" or briefly "universal hypothesis" instead of "general law," and state the condition of satisfactory confirmation separately, if necessary. In the context of this paper, a universal hypothesis may be assumed to assert a regularity of the following type: In every case where an event of a specified kind *C* occurs at a certain place and time, an event of a

Hempel: wetmatigheden

- Volgens Hempel verklaren historici op dezelfde manier als alle andere wetenschappers.
- Hij neemt hierbij de natuurwetenschap als maatgevend: verklaring door middel van wetten (**deductief nomologisch**).
- Waarom valt de appel?
  - Dit kan je verklaren met de wetten van Newton.
- Waarom stijgt de prijs van brood?
  - Dit kan je verklaren met de wet van vraag en aanbod.

Hempel: deductief-nomologisch model van verklaring

Hempel: wetmatigheden

Hoe werkt dit dan in de geschiedenis?

- Telkens wanneer er een luide roep om maatschappelijke verandering is, en zich tevens een ontwrichtende politieke gebeurtenis voordoet, zal die verandering plaatsvinden tijdens of kort na die gebeurtenis.
- In de eerste twee decennia van de 20^e eeuw was er een luide roep om kiesrecht voor vrouwen.
- De Eerste Wereldoorlog (1914-1918) was een ontwrichtende politieke gebeurtenis.
- Daarom werd kiesrecht voor vrouwen ingevoerd tijdens of kort na de Eerste Wereldoorlog.

Hempel: wetmatigheden

- Twee argumenten tegen Hempel:
  - dergelijke wetmatigheden zijn (vrijwel) niet te vinden in de geschiedwetenschap;
  - historici zijn geïnteresseerd in het specifieke geval, niet in een algemene wetmatigheid.
- Is Hempels positie helder?
- Wat vinden jullie van Hempels positie en van deze tegenargumenten?

G.W.F. Hegel

Hegel: dialectiek

- Ook Hegel gelooft dat de geschiedenis wetmatig verloopt.
- Maar dat zijn geen wetmatigheden van de vorm “als A gebeurt, gebeurt daarna altijd B.”
- Volgens Hegel herhaalt de geschiedenis zich niet!

Hegel: dialectiek

- Elk stadium van de geschiedenis is **instabiel**, en die instabiliteit zorgt ervoor dat er een volgende stap noodzakelijk is.
- Die instabiliteit wordt veroorzaakt door een **contradictie**, een tegenstelling, in de centrale ideeën die zo'n stadium vormgeven.
- In de geschiedenis worden deze contradicties **dialectisch** 'uitgewerkt' en 'opgelost', vaak via het schema van these, antithese, synthese.

Hegel: dialectiek

- Voorbeeld uit de ontwikkeling van het individu:
  - **Klein kind:** gehoorzaamheid aan de autoriteit van de volwassene (probleem: eigen wil).
  - **Adolescent:** rebellie, afzetten tegen alle bestaande autoriteiten (probleem: je hebt vooral jezelf ermee).
  - **Volwassene:** onafhankelijk individu dat legitieme en niet-legitieme autoriteit kan onderscheiden.
- Vanuit de volwassene is dit dialectische proces te begrijpen, maar eerder nog niet!

Hegel: dialectiek

- Voorbeeld uit de ontwikkeling van vrijheid:
  - **Oertoestand:** je kunt doen en laten wat je wil (probleem: onveiligheid, “bellum omnium contra omnes”).
  - **Soevereine heerser:** legt strenge regels op (probleem: beperkte vrijheid).
  - **Democratie:** burgers leggen regels op aan zichzelf.
- Vanuit het slotstadium is dit dialectische proces te begrijpen, maar eerder nog niet!

Hegel: dialectiek

- Voorbeeld uit de ontwikkeling van het recht:
  - **Rechtsregels:** volg de regels die anderen aan je opleggen (probleem: eigen wil).
  - **Moraliteit:** volg de stem van je geweten (probleem: begrijpen anderen je gedrag?).
  - **Zedelijkheid:** de stem van ieders geweten volgt de regels van de samenleving.
- Vanuit het slotstadium is dit dialectische proces te begrijpen, maar eerder nog niet!

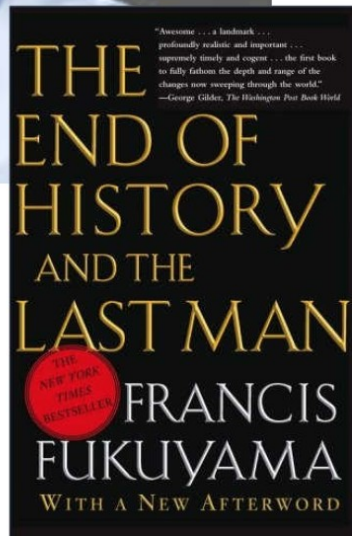
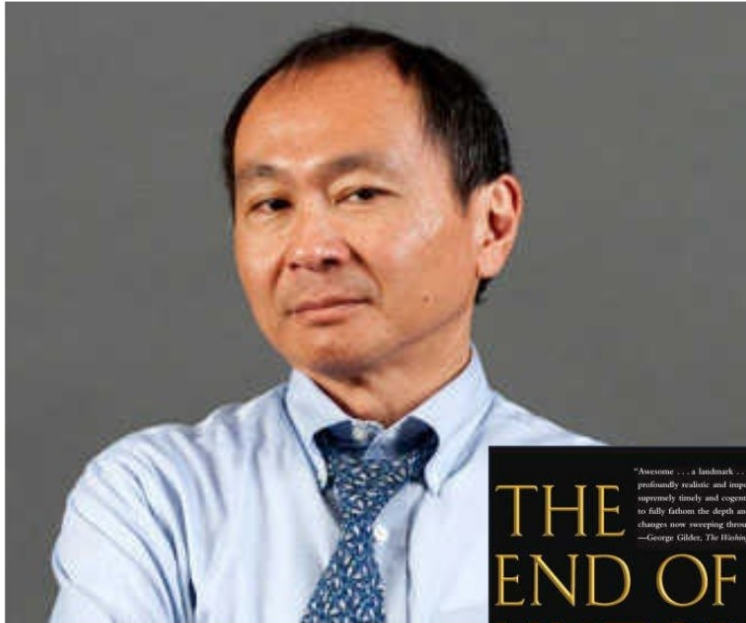
Hegel: dialectiek

- Voorbeeld uit de ontwikkeling van de zedelijkheid:
  - **Gezin:** liefde als basis voor de omgang met elkaar (probleem: puur altruïstisch).
  - **Maatschappij:** contracten als basis (probleem: puur egoïstisch).
  - **Staat:** volwassen, weldenkende burgers die elkaar respecteren.
- Vanuit het slotstadium is dit dialectische proces te begrijpen, maar eerder nog niet!

Hegel: dialectiek

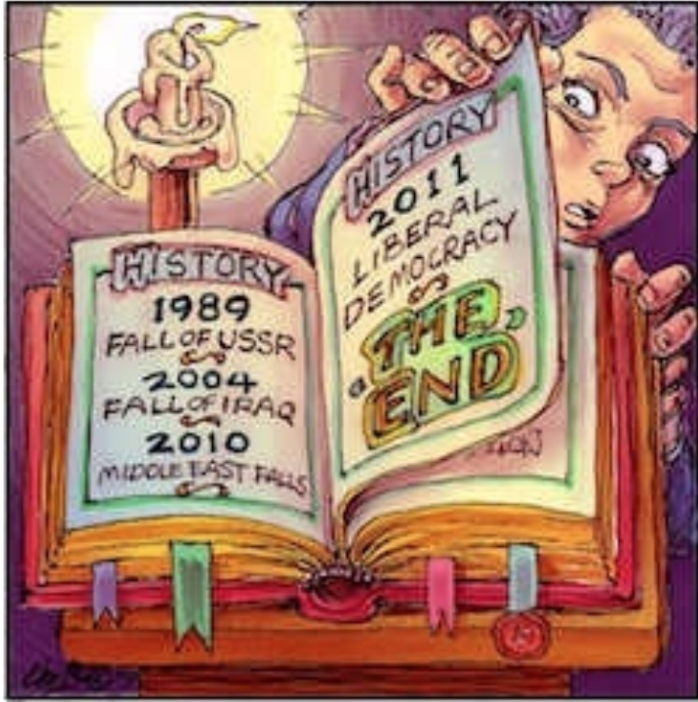
- Zeker als we afzien van het strakke schema these-antithese-synthese (wat Hegel trouwens zelf ook wilde) is dit een zeer krachtig schema van verklaring.
- Het inzicht komt **achteraf**: “De uil van Minerva begint haar vlucht in de avondschemering”.
- Kun je Hegels schema ook gebruiken om **vooruit** te kijken?

When all contradictions are aufgehoben...

Hegel's “universal homogeneous state” is now establishing itself in the form of a global, economy-driven liberal society, says Fukuyama. After the demise of fascism and communism in the 20th century, no new ideological challenges are likely to emerge, neither from religious nor from nationalist movements. The fundamental contradictions that defined the human condition throughout history, have finally erased themselves.

... history has effectively come to an end

“The end of history will be a very sad time. The struggle for recognition, the willingness to risk one's life for a purely abstract goal, the worldwide ideological struggle that called forth daring, courage, imagination, and idealism, will be replaced by economic calculation, the endless solving of technical problems, environmental concerns, and the satisfaction of sophisticated consumer demands. In the post historical period there will be neither art nor philosophy, just the perpetual care taking of the museum of human history.”

Francis Fukuyama, *The End of History*,
The National Interest, Summer 1989.

Pauzepuzzle

“Impossible” Logic Puzzle

LIARS

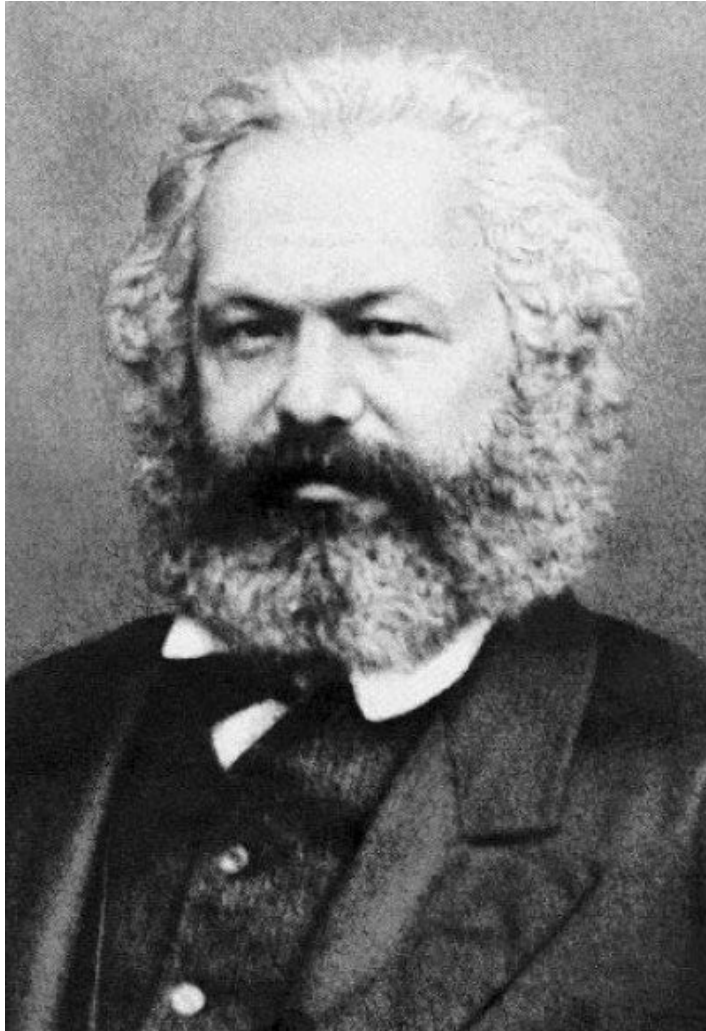
***TRUTH
TELLERS***

A party has 100 people who are either **liars** or **truth tellers**. Liars *always* lie, and truth tellers *always* speak the truth. After the party is over, you ask each person, “How many truth tellers did you shake hands with?” Each person gave a different answer, ranging from 0 to 99 (the answers were 0, 1, 2, ..., 98, 99). How many liars were at the party?

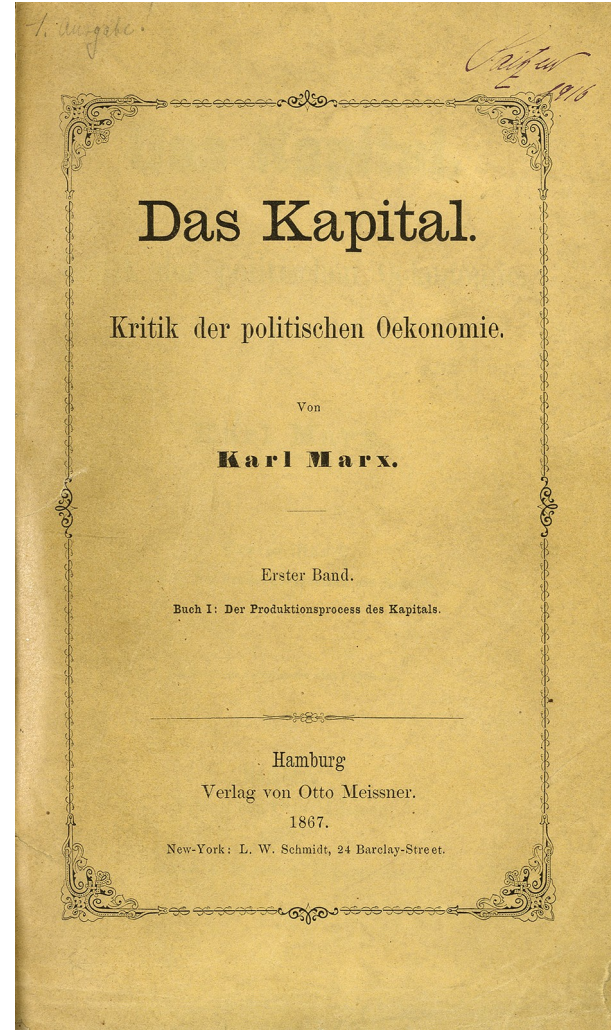

Mind
Your
Decisions

K. Marx

1818-1883

1867

Marx: dialectisch materialisme

- Marx neemt Hegels **dialectische filosofie** over: de geschiedenis wordt vooruit gestuwd door tegenstellingen.
- **Volgens Hegel** gaat het om tegenstellingen op conceptueel niveau (tussen begrippen/ideeën).
- **Volgens Marx** gaat het om tegenstellingen tussen sociaal-economische klassen: **materialisme**.

Vragen?

Hebben jullie vragen over Hegel en Marx?

Vraag over Hegel

“Eerst konden mensen lopen – maar dat ging te langzaam. Daarna werd de fiets ontdekt, en toen konden we fietsen – dat ging sneller, maar het was nog steeds te langzaam. In het derde stadium werd de auto ontdekt, en nu kunnen we ons snel genoeg voortbewegen.” Waarom is deze voortgang *niet* een voorbeeld van een Hegeliaanse these-antithese-synthese?

- (a) De theorie van Hegel is alleen van toepassing op het begrip ‘vrijheid’.
- (b) Tussen lopen en fietsen bestaat geen tegenstelling die door de auto wordt opgeheven.
- (c) De auto is door mensen uitgevonden, terwijl een synthese altijd het gevolg moet zijn van een objectieve historische wet.
- (d) Een synthese is altijd het gemiddelde tussen these en antithese: in dit geval zou een synthese dus bijvoorbeeld precies één wiel moeten hebben, want dat is het gemiddelde van nul wielen (lopen) en twee wielen (fietsen). Maar een auto heeft vier wielen.

Vraag over Hegel en Hempel

Hegel en Hempel hebben radicaal verschillende ideeën over de structuur van de geschiedenis. Eén manier om dit uit te drukken, is in termen van herhaling – de vraag of de geschiedenis zich herhaalt, en zo ja, op welke manier. Hoe kunnen we het verschil tussen deze denkers dan uitdrukken?

- (A) Hempel gelooft dat de geschiedenis circulair is, en zich dus exact herhaalt. Hegel gelooft dat dezelfde soorten gebeurtenissen steeds opnieuw gebeuren, hoewel steeds in een andere context.
- (B) Hempel gelooft dat dezelfde soorten gebeurtenissen steeds opnieuw gebeuren, hoewel steeds in een andere context. Hegel gelooft dat de geschiedenis een lineaire opeenvolging van unieke periodes is.
- (C) Hegel gelooft dat de geschiedenis circulair is, en zich dus exact herhaalt. Hempel gelooft dat dezelfde soorten gebeurtenissen steeds opnieuw gebeuren, hoewel steeds in een andere context.
- (D) Hegel gelooft dat dezelfde soorten gebeurtenissen steeds opnieuw gebeuren, hoewel steeds in een andere context. Hempel gelooft dat de geschiedenis een lineaire opeenvolging van unieke periodes is.

Vraag over Marx

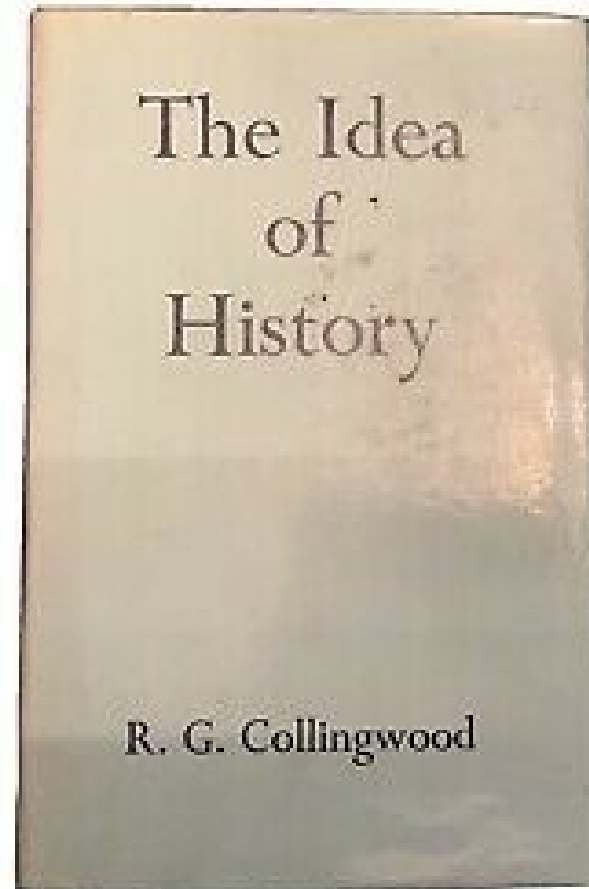
Waarom wordt de filosofie van Marx ook wel ‘dialectisch materialisme’ genoemd?

- (a) Marx gelooft op zich niet in spirituele zaken (materialisme), maar vindt wel dat je over dergelijke dingen in discussie moet blijven gaan (dialectiek).
- (b) Marx denkt dat de geschiedenis zich ontwikkelt door syntheses (dialectiek) op het gebied van productie en economie (materialisme).
- (c) De drijvende krachten achter de geschiedenis zijn voor Marx de lokale verschillen (dialecten) in de omgang met productiemiddelen (materialisme).
- (d) Zoals elke filosoof gaat het Marx erom veel geld te verdienen (materialisme) door mensen enorm lang aan de praat te houden (dialectiek).

Collingwood (1889-1943)

Robin George Collingwood

1946

Collingwood

- Collingwood kan worden gerekend tot de **hermeneutiek**, een filosofische stroming waartoe o.a. ook Wilhelm Dilthey behoort.
- Op de hermeneutiek (en Collingwood) komen we volgende week terug.

Vraag over Collingwood

Collingwood maakt een onderscheid tussen *gebeurtenissen* (“events”) en *handelingen* (“acts”). Waarin ligt het verschil?

- (a) Gebeurtenissen kan je met Hegels dialectische methode verklaren, handelingen niet.
- (b) Gebeurtenissen hebben alleen oorzaken, maar handelingen hebben ook redenen en zijn door logische connecties met elkaar verbonden.
- (c) Gebeurtenissen bestaan echt, terwijl handelingen altijd latere interpretaties van gebeurtenissen zijn. De goede historicus houdt zich alleen met gebeurtenissen bezig.
- (d) Alle bovenstaande antwoorden zijn juist.

Collingwood

- Collingwood maakte een scherp onderscheid tussen **gebeurtenissen** ('events') en **handelingen** ('actions'):
  - Natuurwetenschap gaat over **gebeurtenissen**. Die zijn verbonden door **causale** wetten.
  - Geschiedenis gaat over **handelingen**. Die zijn verbonden door een **logische** samenhang van redenen, motieven enz.

Vragen

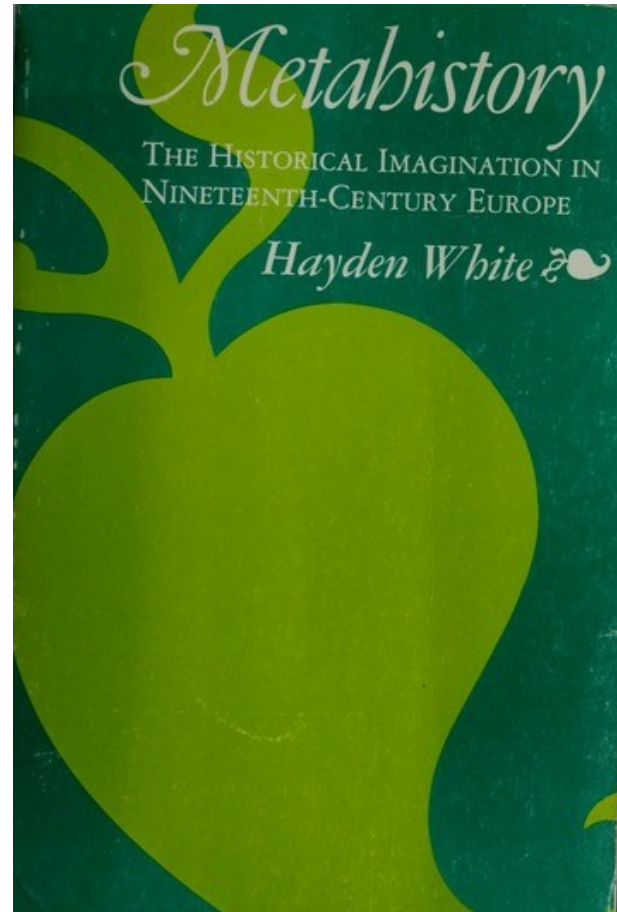
Hebben jullie vragen over Collingwood?

Hayden White

1928-2018

1973

White: narratieve genres

- Hayden White onderzocht de **vertelstructuur** van verhalen die historici vertellen over het verleden.
- Centraal idee:
  - er zijn verschillende vertelstructuren mogelijk;
  - geen enkele daarvan is meer 'objectief' of 'wetenschappelijk' dan de andere.
- (Dat wil **niet** zeggen dat **alles** goed is!)

White: narratieve genres

Bijvoorbeeld de keuze uit **vier genres**:

- **romance**: het goede overwint het kwade;
- **komedie**: tegengestelde krachten worden met elkaar verzoend;
- **tragedie**: hoge idealen worden vernietigd, maar we leren onze limieten accepteren (berusting; "sadder and wiser");
- **satire**: er is geen diepere betekenis, en alle bovenstaande verhalen zijn slechts illusies.

White: narratieve genres

- Deze genres kunnen niet getoetst worden op hoe **realistisch** of **wetenschappelijk** ze zijn; het zijn eerder een soort wereldbeelden.
- Toch heeft de academische geschiedschrijving één ervan uitverkoren tot dé realistische en meest wetenschappelijke: **de satire**.
- Je **mag** geen moraal vinden in de geschiedenis, want dan ben je niet objectief.
- Volgens White leidt dit tot een **eenzijdige** en verarmde kijk op geschiedenis.

Discussievraag

Denk je dat White in deze kritiek gelijk of ongelijk heeft?

Vragen

Hebben jullie vragen over Hayden White, of over iets anders uit de stof van deze week?

Praktische opdracht

- Voor de praktische opdracht mag je samen-werken in groepjes van max. 4 studenten.
- De deadline is pas op 8 december, maar het kan geen kwaad om op tijd te beginnen.
- In Brightspace vind je een discussieforum om groepsgenoten te zoeken